
Ämnesproven i grundskolans årskurs 9 och specialskolans årskurs 10

Historia
Årskurs 9
Vårterminen 2017

Inledning

Utgångspunkten för de nationella proven i historia är kursplanen i historia. Denna har det övergripande målet att **utveckla elevers historiemedvetande** genom tre samverkande förmågor: kunskap om historia, kunskap om hur historia skapas och kunskap om hur historia används. För att göra detta betonas även en fjärde förmåga – att använda historiska begrepp.

Historiemedvetande innebär att vi försöker orientera oss i och förstå nuet med hjälp av tolkningar av det förflutna, för att kunna förhålla oss till och ha en handlingsberedskap inför framtiden. Våra behov av orientering bestämmer vilka frågor vi ställer till det förflutna för att kunna förstå nuet. Det innebär att de förmågor som kursplanen vill utveckla hos elever, och som provet med hjälp av kunskapskraven ska pröva, på olika sätt utvecklar deras historiemedvetande.

Provbeskrivning

Det nationella ämnesprovet i historia för år 9 läsåret 2016/17 genomfördes som två delprov om vardera 120 minuter den 2 och 4 maj. Delprov A innehöll 12 uppgifter och Delprov B 11 uppgifter. Totalt innehöll provet således 23 uppgifter som bedömdes i enlighet med kunskapskravet för historia år 9.

De förmågor som anges i kursplanen och de delkunskapskrav som relateras till respektive förmåga var utgångspunkten för provkonstruktionen och bedömningen. Detta framgår tydligt av den blankett för resultatrapportering som finns som kopieringsunderlag i bedömningsanvisningarna. Antalet uppgifter var för den förmåga som behandlar referensramskunskaper åtta, för förmågan att hantera källor fem, förmågan att reflektera över historieanvändning sex och för förmågan att använda begrepp fyra. Det vill säga sammanlagt 23 uppgifter. Eftersom en uppgift där belägg gets för nivån A anses innebära att även de underliggande nivåerna E och C har uppnåtts så ges belägg även för dessa. På samma sätt ges vid ett belägg för nivån C även belägg för nivån för E. Det totala antalet belägg i provet var 60.

Vid provkonstruktionen var målet att alla delkunskapskrav skulle prövas. Det skedde också och alla delkunskapskrav som innehöll progression kunde prövas upp till nivån för A.

Provet innehöll också stödstrukturer i form av enkla bedömningsmatriser för att eleven skulle kunna se vilken progression som efterfrågades i svaret.

För att underlätta elevers förståelse av provet genomgick det en omfattande språkgranskning av erfarna lärare i svenska som andraspråk och ett stort antal justeringar gjordes. Ett konsekvent vägval

har också gjorts ifråga om källtexter där dessa skrivs om på enkel svenska för att underlätta elevers förståelse.

Förutom kunskapskravet så utgjorde även det centrala innehållet utgångspunkten för provkonstruktionen där målet var att sprida uppgifternas innehåll jämnt över de olika kunskapsområdena.

Bedömningsanvisningarna innehöll en genomgång av uppgiftens koppling till respektive förmåga och relevanta kunskapskrav, ett angivande av vilka bedömningsaspekter som var aktuella, en bedömningsmatrix där progressionen angavs och ett antal kommenterande exempelsvar för att konkretisera bedömningsmatrixens innehåll. Dessutom angavs vanliga orsaker till att elevsvar inte uppnådde belägg för E.

Förändringar i konstruktionen av 2016 års prov i förhållande till föregående år

De viktigaste slutsatserna i den provrapport som lämnades om 2016 års prov var följande:

- Omfattningen av provet har minskats liksom tidsåtgången. Då det skett genom strukturerade svarsformat har ett stort utvecklingsarbete varit nödvändigt, inte minst ifråga om nya rutiner för utprovning och kravgränssättning för enskilda uppgifter. Men det har också skett genom ett mindre antal belägg, vilket nu måste höjas. Det innebär ett ytterligare arbete för att förenkla uppgiftskonstruktionen samtidigt som validiteten inte försämras.

Åtgärder: Antalet belägg har höjts från 55 till 60 i 2017 års prov. Det har kunnat ske genom förenkling av uppgiftskonstruktionen där framför allt uppgifter med strukturerade svarsformat, vilka omfattar 12 av 23 uppgifter, har utvecklats.

- Stora förbättringar har skett vad gäller den språkliga nivån på provet. Arbetet för att ytterligare utveckla konstruktionen av uppgifter som inte missgynnar elever på grund av språkförståelse fortsätter.

Åtgärder: Samarbetet med erfarna lärare i ämnet svenska som andra språk har fortsatt och varje uppgift granskas ur språklig synpunkt.

- Provets resultat 2016 ligger i linje med de prov som genomfördes 2013 och 2014, innan uppgifter med strukturerade svarsformat ingick i någon större utsträckning. I det avseendet har provets stabilitet således förbättrats. De förbättrade utprovningrutinerna har skapat förutsättningar för att utveckla denna typ av uppgifter och särskilt då kravgränssättningen för enskilda uppgifter. Det arbetet måste därför fortsätta för att ytterligare förstärka provets stabilitet.

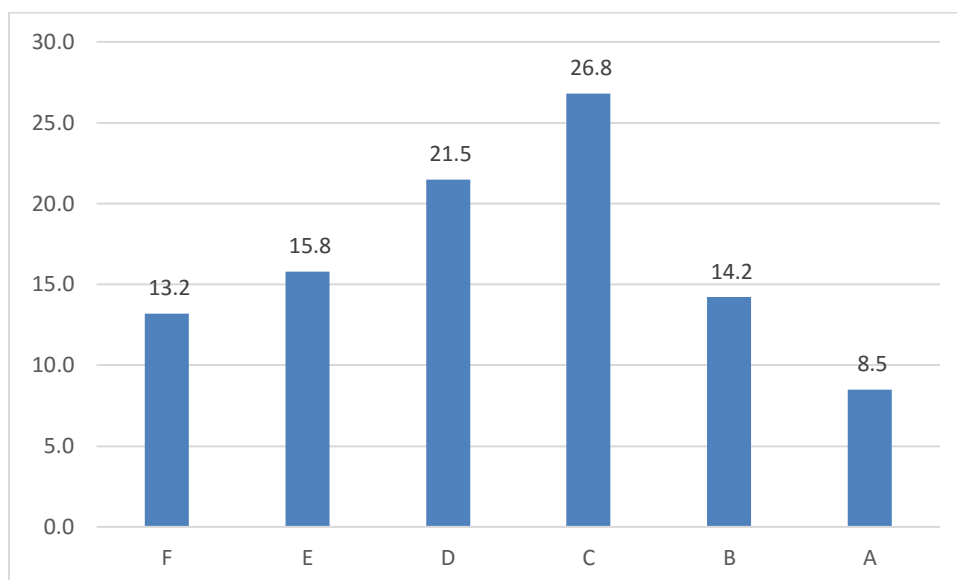
Åtgärder: Det partnerskolesystem som tidigare införts har stabiliserats och utprovningarna med digital inrapportering till en central databas har blivit rutin. Det har medfört en ökad precision vid kravgränssättningen både på uppgifts- och provnivå. Det har resulterat i en fortsatt stabilisering av ämnesprovet i historia.

Resultat

Provbetyg

Ett probvetyg sattes på provet utifrån de principer som redan beskrivits. Provbetygen fördelades enligt nedanstående diagram.

Diagram 1. Fördelningen av probvetygen på 2017 års prov

En jämförelse med föregående års resultat, då 10 procent av eleverna erhöll probvetyget A, visar på ungefär samma nivå i 2017 års prov. Andelen elever med probvetyget E har ökat från 11,7 procent i 2016 års prov medan andelen elever med probvetyget F har ökat något från 11,7.

Uppgiftsresultat

För att kunna behandla resultatet på uppgiftsnivå har elevresultat på individnivå insamlats. Lärare som genomfört provet i samhällsorienterande ämnen uppmanades att till 30 juni rapportera in resultaten på uppgiftsnivå för de elever som var födda den 6:e, 16:e och den 26:e i varje månad i en digital databas. Inmatningen gjordes för var och en av provets uppgifter. Resultaten för 1764 elever rapporterades in på detta sätt. Eftersom det utgör cirka sju procent av de elever som genomförde provet är den statistiska säkerheten relativt god och betygsfördelningen överensstämmer i stort med slutresultatet på

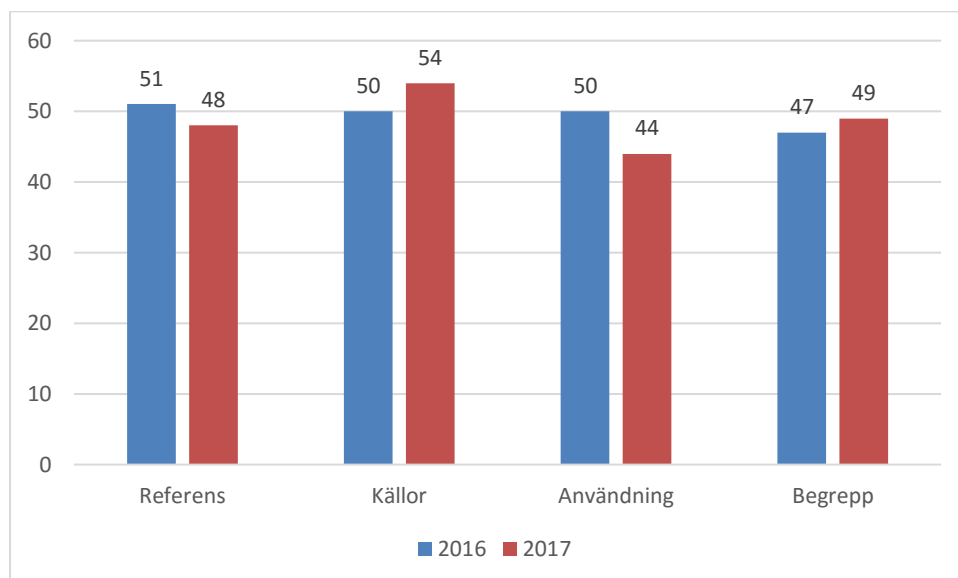
provet. Detta underlag är därför användbart för att analysera tendenser på uppgiftsnivå och för olika kunskapskrav.

De delar av kunskapskravet i historia som är riktade mot en specifik förmåga hanterar ofta olika processer som är viktiga vid utförandet av denna förmåga. Dessa mer avgränsade delar kallas här för delkunskapskrav.

De ämnesspecifika förmågorna och delkunskapskrav

Vid en analys av elevernas resultat på uppgifter för kunskapskrav kopplade till de fyra ämnesspecifika förmågor som är framskrivna i kursplanen framkommer att eleverna har svårast för de uppgifter som behandlar användningen av begrepp. Resultatet framkommer i nedanstående diagram, vilket också gör det möjligt att jämföra med föregående år.

Diagram 2: Resultat på uppgifter för kunskapskrav kopplade till de fyra förmågorna i proven 2016 och 2017 (andelen lämnade belägg i relation till totala antalet belägg i procent)

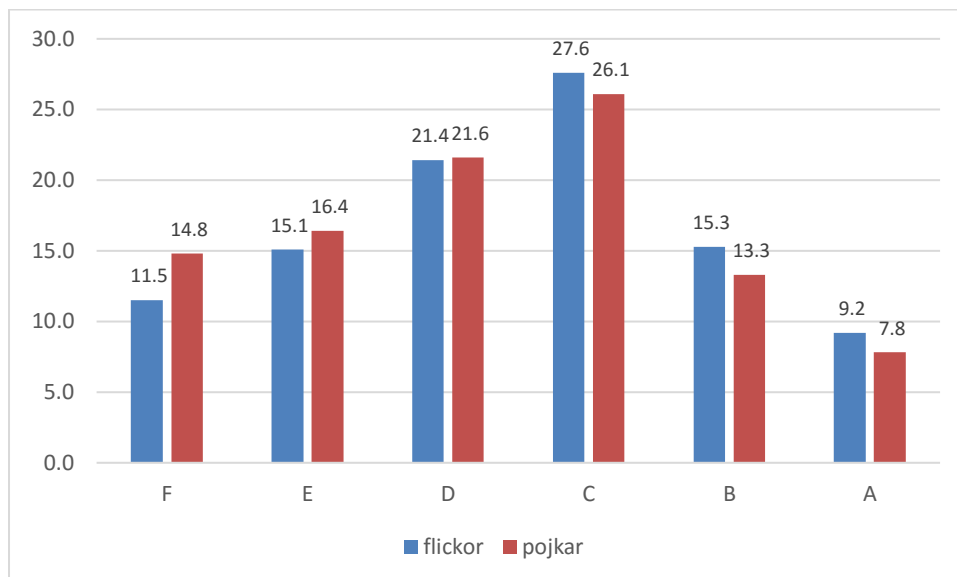
I jämförelse med provet 2016 är resultatet på uppgifterna kopplade till de olika förmågorna något mer spritt med ett intervall på åtta procent. Spridningen är dock acceptabel och den samlade bilden är att elevers resultat på de fyra förmågorna är likartat. Den avvikelse för förmågan att hantera källor som noterades i 2015 års prov med endast 35% är i årets prov, liksom i 2016 års, utjämnad. Orsaken är troligen en utvecklad kravgränssättning genom partnerskolesystemet och en ökad precisering av uppgifterna.

Förutom de inrapporterade 1575 resultaten på uppgiftsnivå har kopior på proven för alla elever födda den 15:e varje månad sänds in. Dessa kommer att mer noggrant analyseras och med det materialet kan frågor kring orsakerna till skillnader i lösningsfrekvensen på olika uppgifter utifrån olika förmågor behandlas.

Resultat fördelat på faktorerna kön och undervisning i svenska som andra språk

Vid en jämförelse av provet mellan flickors och pojkars resultat för samtliga elever som genomfört provet, framkommer att flickorna har uppnått högre resultat.

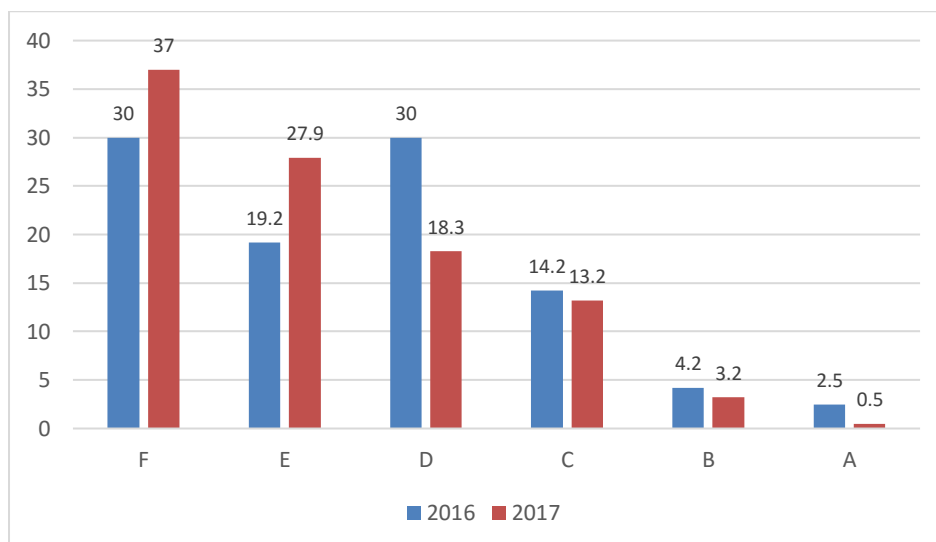
Diagram 3: Resultat fördelat på kön av samtliga elever som genomfört provet. Blått flickor, rött pojkar.

Resultatet på provet i historia avviker därmed inte från den generella bilden i andra prov, att flickor har genomgående högre resultat än pojkar. En analys på uppgiftsnivå utifrån de 1764 elever vars resultat rapporterats in, visar att en uppgift statistiskt sett har gynnat pojkar starkt och tre uppgifter svagt medan fyra uppgifter har gynnat flickor svagt. De uppgifter som gynnat pojkar har genomgående strukturerade svarsformat medan samtliga uppgifter som gynnat flickor har öppna svarsformat.

Vid en fördelning av resultaten på ämnena svenska respektive svenska som andraspråk visar det sig att elever som läser svenska som andraspråk får lägre resultat än övriga elever.

Diagram 4: Resultat i procent för elever med svenska som andraspråk 2016 och 2017 års prov.

En analys på uppgiftsnivå visar att två uppgifter statistiskt sett har gynnat elever med svenska som andraspråk svagt, medan fem uppgifter missgynnat dessa elever svagt. Övriga uppgifter är neutrala. Det går inte att utläsa direkt något mönster som pekar på att uppgifter med strukturerat svarsformat systematiskt missgynnar elever med svenska som andraspråk.

En möjlig orsak till att elever som läser svenska som andraspråk har fått lägre resultat än elever med svensk bakgrund kan vara läs- och skrivförmågan. För att klara en uppgift i ett skriftligt prov måste eleven kunna läsa och förstå uppgiften och därefter formulera sitt svar i skrift. Elever som läser svenska som andraspråk har ofta olika domäner och områden inom vilka de kan sakna vissa begrepp vilket medför att flerspråkigheten kan inverka på deras läsförståelse på uppgiftsnivå. Då dessa domäner kan skifta på individnivå går det inte att utesluta att detta kan förklara en del av skillnaderna i resultatet. Provet genomgick en omfattande språkgranskning av lärare i svenska som andraspråk, men det är svårt att kompensera flerspråkighetens effekter fullt ut. Viktigt att notera är ökningen av antalet elever, vilka läser svenska som andraspråk, med probvetyget F.

Att resultatet genomgående är lägre för gruppen som läser svenska som andra språk i årets prov än i 2016 års prov kan ha en förklaring i att andelen nyinvandrade elever som skriver provet har ökat med drygt 30 procent mellan 2016 och 2017 års prov. Troligen finns här en stor grupp av de elever som läser svenska som andra språk. I linje med detta har också andelen elever med svenska som andra språk, av de provresultat som inrapporterats, ökat med över 60 % från 2016 till 2017. Sannolikt är således en del av förklaringen till det försämrade provresultatet för elever med svenska som andra språk, beroende på att en större grupp än tidigare med nyinvandrade elever med kort skoltid i Sverige genomfört provet.

Provets konsistens

Ett mått på provets inre konsistens är Cronbachs Alpha. Detta mått innebär att det ska finnas en överensstämmelse mellan olika elevers lösningsfrekvens för olika uppgifter. Elever som löser uppgifter på en högre nivå ska genomgående lösa den typen av uppgifter på samma nivå. Omvänt ska elever som löser uppgifter på en lägre nivå genomgående lösa uppgifter på denna nivå. Måttet anger att uppgifterna i högre eller mindre grad mäter samma kvaliteter. Ett bra resultat på provnivå brukar anges som 0,9 och över. Resultatet för provet var 0,921 vilket tyder på god konsistens hos provet som helhet. Resultatet på gruppnivå, t ex för uppgifter för kunskapskrav kopplade till en viss förmåga, bör vara över 0,7. Resultatet för uppgifter för kunskapskrav kopplade till de olika förmågorna fördelade sig enligt nedanstående tabell.

Tabell 1: Cronbachs Alpha för uppgifter för kunskapskrav kopplade till de olika förmågorna

Referensram	0,795
Källor	0,724
Historieanvändning	0,767
Begrepp	0,663

Uppgifterna om referensramskunskaper har ett tillfredställande värde. Jämfört med tidigare år har, som framgått av avsnittet om provets resultat, särskilt uppgifterna om källanvändning och hur historia skapas utvecklats ytterligare. Uppgifterna om historieanvändning har likaså en hög konsistens. De uppgifter som måste ägnas störst uppmärksamhet inför kommande prov är emellertid de som behandlar begrepp.

Ett problem vid uppgiftskonstruktionen har tidigare varit att inte tillräckligt många elevsvar från utprovningar har hållit en hög kvalitet i förhållande till det som presteras vid provtillfället. Detta har tidigare försvårat den statistiska bearbetningen och uppskattningen av t ex rimlig lösningsfrekvens på olika uppgifter, särskilt uppgifter med strukturerade svarsformat. Genom nya rutiner för utprovningar och ett utvecklat samarbete med ett urval skolor har emellertid från och med 2016 förutsättningarna för uppgiftskonstruktion och kravgränssättning starkt förbättrats. Detta har för 2017 års prov medfört att konstruktionen av uppgifter med strukturerade svarsformat har utvecklats och förfinats och att kravgränserna till den typen av uppgifter har kunnat stabiliseras.

Lärarenkät

Som ett led i uppföljningen av det nationella provet besvarades en digital lärarenkät. Lärarna ombads i lärarinformationen att besvara denna och antalet som gjorde enkäten var 184. En uppskattning utifrån antalet elever som genomförde proven är att det utgör drygt 20 procent av den aktuella lärargruppen. Den första delen av enkäten bestod av frågor som var gemensamma för alla samhällsorienterande ämnen. Till ämnesprovet i historia fanns dessutom en andra del av enkäten med frågor som endast gällde detta prov.

En majoritet eller 73% angav att de helt eller till stor del uppfattade provet i sin helhet som bra. Svaren på frågan indikerar lärarnas uppfattning om hela provet och genomförandeprocessen. Angående provets omfattning ansåg cirka 60 % av lärarna att provet var lagom omfattande. Det är en lägre andel än för föregående års prov och ambitionen måste vara att göra provet mer hanterligt.

På frågan om i hur hög grad stoffet behandlats i undervisningen svarade 92% att det behandlats i hög eller ganska grad. En fråga i lärarenkäten gällde hur väl elevernas resultat låg i linje med deras övriga prestationer under läsåret där drygt 80% angav att så var fallet för flertalet elever. När det gäller balansen mellan öppna och strukturerade svarsformat ansåg drygt 80 % av de svarande lärarna att denna var lagom.

Omkring 85% av lärarna ansåg att svårighetsgraden på delprov A var lagom, och cirka 80% ansåg att den var lagom på Delprov B. För provbetyget A ansåg av lärarna 81% att betygsgränsen var rimlig och cirka 15% att den var satt för högt och 4% att den var satt för lågt. Ungefär 80 % ansåg att gränsen för provbetyget E var rimlig och drygt 18% att den var för lågt satt.

Ungefär 70 % av lärarna ansåg att bedömningsanvisningarna helt eller till stor del gav ett bra stöd.. Andra omdömen som handlar om provets effekter är att drygt 70 % av lärarna anser att provet hjälpt dem att tolka kursplanen och progressionen i kunskapskraven, medan cirka 57% av lärarna menar att provet startat didaktiska diskussioner i hög eller relativt hög grad.

Sammanfattningsvis så uppfattar de allra flesta av de svarande lärarna provet som bra, lagom svårt, lagom omfattande och betygsgränserna som rimliga. Dock anser en stor grupp att provet var för omfattande.

Slutsatser

De viktigaste slutsatserna som kan dras av provets konstruktion, genomförande och resultat är följande.

- Omfattningen av provet i form av ökat antal belägg från 55 till 60 är ett problem. En relativt stor grupp av de lärare som genomförde provet anser att det är alltför omfattande. Förändringen gentemot uppfattningen om föregående års prov är påtaglig. En viktig slutsats är att det ökade antalet belägg måste kompenseras genom en delvis förenklad uppgiftskonstruktion för att inte provtiden ska uppfattas som för knapp
- Stora ansträngningar har gjorts för att förbättra den språkliga nivån på provet. Den förbättring, relativt sett, av resultatet för elever med SvA gentemot elever med svensk bakgrund som gjordes i 2016 års prov har brutits.

Även om en del av förklaringen till det sämre resultatet i 2017 års prov troligen ligger i en förändrad sammansättning av elevgruppen måste arbetet med ytterligare förbättringar av den språkliga nivån fortsätta.

- Provets resultat kan ses som en fortsatt stabilisering. Det ligger i linje med de prov som genomfördes 2013 och 2014, innan uppgifter med strukturerade svarsformat ingick i någon större utsträckning, liksom med 2016 års prov där en förbättring av uppgifter med strukturerade svarsformat pågick.

De förbättrade utprövningsrutinerna har skapat förutsättningar för att utveckla denna typ av uppgifter och särskilt då kravgränssättningen för enskilda uppgifter. Det arbetet måste därför fortsätta för att ytterligare förstärka provets stabilitet. En ytterligare utveckling av partnerskolesystemet i utprövningsarbetet bör ske.